

Stručno mišljenje u vezi rješavanja pitanja zaobilaznice na području opštine Kotor

Pripremila:

Aleksandra Kapetanović, *arhitektica konzervatorica*

EXPEDITIO Centar za održivi prostorni razvoj, Kotor

članica Ekspertskog tima, predstavnica Ministarstva kulture

Kotor, 4. 05. 2012.

Nakon uvida u postojeću dokumentaciju, i hronološke analize dosadašnjih aktivnosti, planskih i projektnih dokumenata i ostalih dokumenata koji se odnose na zaobilaznicu iznosim slijedeće stručno mišljenje:

1. Predloženi projekat zaobilaznice na području Opštine Kotor **nije prihvatljiv** jer bi iz ugla zaštite kulturne baštine **predloženo rješenje imalo negativan uticaj na Izuzetnu univerzalnu vrijednost Prirodno i kulturno-istorijskog područja Kotora.**

Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture Kotor je 09. 07. 2008. godine izdao je kriterijume zaštite (UP/I-73/2007-4) u kojima je navedeno da:

- *Usvojeni kriterijumi zaštite Kotora kao dijela svjetske baštine pod zaštitom UNESCO-a nalažu očuvanje neporemećenih površina prirodnog okruženja, stjenovitih masiva, samonikle vegetacije i drugih svojstava pejzaža koji čine pozadinu srednjovjekovnog grada.*
- *Vizure na Kotor sa njegovim drevnim zidinama predstavljaju jednu od najvećih vrijednosti zaštićenog područja.*
- *Zbog izuzetnih pejzažnih vrijednosti **potrebno je maksimalno sačuvati do sada neporemećeni istorijski total „gornjeg“ Kotora, kojeg pored fortifikacija čine i izvorište rijeke Škurde, Stari put prema Njegušima, naselje Špiljari tako i iskonski pejzaž sa stjenovitim brdima Lovćena u njihovoj pozadini.***
- *Stoga eventualna gradnja nove saobraćajnice na južnoj i sjevernoj strani gustog istorijskog tkiva Kotora mora biti izuzetno obazrivo i promišljeno planirana kako ne bi predstavljala atak na unikatne vrijednosti srednjovjekovnog grada čije su graditeljske i prirodne vrijednosti predstavljale jednu od najznačajnijih osnova za upis cijelog područja na Listu svjetske kulturne baštine.*

Na činjenicu da bi predloženi projekat zaobilaznice imao negativan uticaj na Izuzetnu univerzalnu vrijednost Područja Kotora ukazuju:

- a) **Stručni stavovi i mišljenja** Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture Kotor, koji **nije dao saglasnost** na Idejni projekat zaobilaznice, uključujući Elaborat o procjeni uticaja na životnu sredinu i Elaborat o vizuelnom uticaju zaobilaznice Kotora na zaštićeno područje Kotora.¹

¹ Mišljenja Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture Kotor: broj 20/2010-3 od 03.03. 2010. godine i broj 20/2010-14 od 01.04. 2011. godine

- b) **Preporuke Komiteta za svjetsku baštinu UNESCO-a** iz 2009. godine, Odluka 32 COM 7B.101 u kojoj se navodi: *“Komitet svjetske baštine izražava **ogromnu zabrinutost zbog predloga zaobilaznice i razvoja turističkih sadržaja, te insistira da Država članica zaustavi sva dalje planiranja, dok se ne ustanovi bafer zona i uspostavi njena adekvatna zaštita, kao i dok se ne uspostave i primijene mehanizmi upravljanja koji će omogućiti izrade cjelovite studije uticaja”***.

2. Glavni i Idejni projekat zaobilaznice nije moguće razmatrati jer proces njihove izrade nije završen

Idejni projekat zaobilaznice, uključujući i Elaborat o procjeni uticaja na životnu sredinu i Elaborat o vizuelnom uticaju zaobilaznice Kotora na zaštićeno područje Kotora, **nije dobio saglasnost relevantnih organa**: Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture Kotor² kao ni Agencije za zaštitu životne sredine³.

Opština Kotor, Sekretarijat za urbanizam, građevinarstvo i stambeno-komunalne poslove, izdao je 2. 10. 2007. godine Urbanističko-tehničke uslove za izradu tehničke dokumentacije za izgradnju dijela obilaznice oko Kotora, od Škaljara do Dobrote. U njima je navedeno da je *“Investitor je u obavezi da na osnovu izdatih urbanističko-tehničkih uslova pribavi Rješenje o lokaciji od nadležnog Ministarstva za ekonomski razvoj.”* Međutim, **Rješenje o lokaciji od nadležnog Ministarstva za ekonomski razvoj nije izdato**. To se potvrđuje i u Konačnom izvještaju o reviziji glavnog projekta zaobilaznice Kotora, iz decembra 2010. godine⁴.

Sa **izradom Glavnog projekta** zaobilaznice se počelo iako Idejni projekat nije dobio saglasnost relevantnih organa, i iako za Glavni projekat **nisu izdati Urbanističko-tehnički uslovi** od strane Ministarstva održivog razvoja i turizma.⁵

² Dopisi Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture Kotor: broj 20/2010-3 od 03.03. 2010. godine i broj 20/2010-14 od 01.04. 2011. godine

³ U dopisu koji je Agencija za zaštitu životne sredine uputila Ministarstvu kulture, Nacionalnoj komisiji za saradnju sa UNESCOm, navedeno je da je Komisija za ocjenu elaborata o procjeni uticaja predložila Agenciji da donese odluku o odbijanju zahtjeva za davanje saglasnosti na Elaborat procjene uticaja izgradnje zaobilaznice Kotor, za dionicu oko Starog grada, na životnu sredinu (Izvještaj broj 02-UPI-726/27 od 11.04.2011.godin.)

⁴ U Konačnom izvještaju o reviziji glavnog projekta zaobilaznice Kotora navodi se: *“da je projektna dokumentacija rađena na osnovu Urbanističko-tehnički uslovi za izradu tehničke dokumentacije za izgradnju dijela obilaznice oko Kotora, od Škaljara do Dobrote, broj 0303-908/07 od 2. 10. 2007. godine, Sekretarijata za urbanizam, građevinarstvo i stambeno-komunalne poslove Opštine Kotor”*

⁵ Dopis broj 04-543/1-11 Ministarstva održivog razvoja i turizma od 22. 02. 2011., u kome se navodi da na osnovu zahtjeva Direkcije za uređenje za izdavanje urbanističko-tehničkih uslova za zaobilaznicu oko Kotora (I faza): da GUP ne predstavlja osnovu za realizaciju zaobilaznice, već rezerviša koridor i da koridor zaobilaznice treba preispitati PUP-om opštine Kotor

3. Problem zaobilaznice na području opštine Kotor neophodno je **sagledati u okviru šireg konteksta**, jer je on usko povezan sa ukupnim rješenjem saobraćajne infrastrukture Opštine Kotor i Boke Kotorske u cjelini. Imajući u vidu izuzetne univerzalne vrijednosti Područja Kotora, savremene trendove i principe **održivog saobraćaja**, postojeći **koncept saobraćaja** Opštine Kotor i Boke Kotorske u cjelini se mora **preispitati**.

Polazište za ovakav pristup nalazi se u slijedećem:

- a) **Studija o vizuelnom uticaju predloženog Mosta Verige u Boki Kotorskoj**, iz novembra 2009., čiji je naručilac bilo Ministarstvo prostornog planiranja i zaštite životne sredine Crne Gore a koju je izradio Institut za urbanizam i regionalno planiranje RWTH Univerzitet u Ahen-u, rezultirala je predlogom tri paketa mjera, među kojima je jedan vezan za „Izradu master plana“, u okviru kojeg je definisan jedan od ciljeva:

„Integrisanje i usaglašavanje svih postojećih saobraćajnih planova / Smanjenje drumskog saobraćaja i stimulisanje (javnog) broskog saobraćaja, izbjegavanje daljih mjera izgradnje puteva, posebno u unutrašnjem dijelu Boke Kotorske“

U Studiji se ističe **neophodnost izrade integrisanog saobraćajnog koncepta za cjelokupnu Boku Kotorsku**, kao i da bi glavni cilj Mosta Verige i Brze obalne ceste trebao da bude stvaranje osnovnih preduslova za to da se može **izbjeci gradjenje daljih planiranih putnih pravaca u Boki Kotorskoj**. U okviru razvoja integrisanog saobraćajnog sistema treba mnogo više akcentuirati **javni lokalni saobraćaj** kao i **alternativni nosioci saobraćaja**, nego što je to do sada bio slučaj, posebno **brodski saobraćaj**.

*„Kao posljedica ovih mjera, **planirana obilaznica izmedju Perasta, Dobrote i Kotora, kao i rizična izgradnja tunela ispod istorijskog utvrdjenja u Kotoru ne bi bila potrebna**. A ipak bi nastao efikasan saobraćajan sistem koji bi odgovarao kompleksnim opštim topografskim uslovima i koji ne bi prouzrokovao derogacije vizuelnog integriteta Boke Kotorske.“*

Izvod iz poglavlja 8.2.3. Studije o vizuelnom uticaju predloženog Mosta Verige u Boki Kotorskoj dat je u prilogu.

- b) Jedan od zaključaka **radionice** „Analiza planske dokumentacije Opština Kotor“ i **sastanka** održanog u Sekretarijatu za urbanizam Opštine Kotor iz marta 2011, na kome su bili prisutni predstavnici: Sekretarijata za urbanizam, građevinarstvo i stambeno-komunalne poslove Opštine Kotor, Ministarstva uređenja prostora i zaštite životne sredine, Ministarstva kulture, Nacionalne komisije za saradnju sa UNESCO-m i Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture Kotor, je bio **da se trasa zaobilaznice oko Kotora preispita i definiše u procesu izrade Prostorno-urbanističkog plana Opštine**.
- c) U dopisu broj 04-543/1-11 **Ministarstva održivog razvoja i turizma** Direkciji za izgradnju i uređenje Kotora navodi se izvod iz Izmjena i dopuna Generalnog urbanističkog plana Kotor za područje Škaljara: „da ovaj GUP ne predstavlja osnovu za realizaciju zaobilaznice, već rezerviše koridor i da **koridor zaobilaznice treba preispitati PUP-om opštine Kotor**“.

d) U **Baznoj studiji** Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture Kotor **Tretman nepokretnih kulturnih dobara u Prostornom planu i GUPu Kotora** iz 2009. godine, čiji je autor Svetislav Vučenović, kao jedna od ključnih tema koje su prepoznate kao važne za očuvanje nasljeđa ovog područja jeste aktiviranje zapostavljenih segmenata saobraćaja tj. **Uspostavljanje lokalne navigacije u zalivu**⁶.

Prilika da se koncept saobraćaja preispita jeste to što su dva značajna procesa u toku:

1. Veoma je značajno da je u toku **izrada Prostorno urbanističkog plana Opštine Kotor**, kroz koji postoji **mogućnost da se preispita ne samo trasa zaobilaznice već i cjelokupni saobraćajni koncept na području opštine Kotor**.
2. Opština Kotor je od marta 2011. godine uključena u realizaciju **projekta „Adria.MOVE IT!“**, u okviru programa IPA – Jadranske prekogranične saradnje. U okviru ovog projekta, koji ima za cilj da promoviše **alternativne načine transporta**, planirano je da se za Opštinu Kotor urade tri **studije/plana**:
 - **Lokalni plan za održivi saobraćaj**
 - Studija izvodljivosti za implementaciju određenog modela razvoja održivog saobraćaja koji treba da ponudi Lokalni plan
 - Strateška studija uticaja na životnu sredinu za ponuđeni model održivog saobraćaja

Implementacija ovog projekta je u toku i planiran je raspis tendera za izradu navedenih studija.

⁶ Bazna studija Tretman nepokretnih kulturnih dobara u Prostornom planu i GUPu Kotora, str. 59-61

Proces izrade projekta zaobilaznice na području opštine Kotor je potrebno zaustaviti i, prije izrade novog projekta, preispitati koncept saobraćaja Opštine Kotor i Boke Kotorske u cjelini.

Prilika da se **koncept saobraćaja u opštini Kotor** preispita jeste to što su dva značajna procesa u toku: izrada Prostorno urbanističkog plana Opštine Kotor kao i implemantacija projekta „Adria.MOVE IT!“ vezano za održivi transport u Opštini Kotor.

Međutim, paralelno sa tim neophodna je izrada **Studije integralnog saobraćajnog koncepta Boko-Kotorskog zaliva**, posebno imajući u vidu da je 2011. godine na zahtjev Komiteta za svjetsku baštinu određena **zaštićena okolina** (buffer zona) Prirodno i kulturno-istorijskog područja Kotora – a koja obuhvata cijelo područje zaliva Boke Kotorske.⁷ Jedino se kroz izradu Studije integralnog saobraćajnog koncepta Boko-Kotorskog zaliva mogu dobiti kvalitetni podaci vezano za saobraćajnu infrastrukturu u cjelini a koji bi omogućili rješenje problema zaobilaznice. Ovakav pristup zastupa se i u Studiji o vizuelnom uticaju predloženog Mosta Verige u Boki Kotorskoj.

Trasa zaobilaznice mora se sagledavati u **cjelini**, a ne samo faza I sa segmentom iza Starog grada, posebno zato što i dio zaobilaznice koji prolazi kroz **Dobrotu** može da bude problematičan zbog mogućeg negativnog uticaja na sačuvani kulturni pejzaž ovog dijela zaliva. Prolazak zaobilaznice u ovom dijelu zaliva ne samo što bi narušio vertikalni profil autentičnog kulturnog pejzaža već bi neminovno uticao i na novu urbanizaciju zone oko zaobilaznice, što je već vidljivo i na osnovu GUP-a Dobrota i nacrtu Izmjena i dopuna DUP-a Dobrota. Kroz studiju saobraćaja potrebno je preispitati da li je zaobilaznica u ovom dijelu zaliva uopšte potrebna.

U proces preispitivanja koncept saobraćaja moraju da budu uključeni **relevantni stručnjaci**, kako sa lokalnog tako i međunarodnog nivoa (eksperti UNESCO-a, ICOMOS-a, ..) posebno oni koji imaju iskustva u projektima infrastrukture u zaštićenim područjima kulturne baštine tj. područjima svjetskog nasljeđa. U toku ovog procesa neophodna će biti saradnja sa službom zaštite kulturnih dobara.

Tokom izrade projekta neophodno je uraditi **Procjenu uticaja na baštinu** (Heritage Impact Assessment **HIA**), kao što je preporučio Centar za svjetsku baštinu⁸.

⁷ Menadžment plan Prirodnog i kulturno - istorijskog područja Kotora, decembar 2011; poglavlje 7.4. Zaštićena okolina, str. 87-90

⁸ Posljednji dopis Centra za svjetsku baštinu od 12. aprila 2012. godine, upućenom Nj.E. Ireni Radović, Ambasadoru, Stalnom delegatu Crne Gore pri UNESCO, u kome direktor Centra za svjetsku baštinu Kisore Rao navodi da je neophodno dostaviti dodatne informacije o projektu zaobilaznice u Kotoru, uključujući i Procjenu uticaja na baštinu (Heritage Impact Assessment HIA) za evaluaciju potencijalnog uticaja na Iuzetnu univerzalnu vrijednost.